International Online Journal of Educational Sciences, 2015, 7 (3), 201 - 214

iojes
www.iojes.net

International Online Journal of Educational Sciences

ISSN: 1309-2707

The Opinions of Primary School Teachers on How to Teach Values

Mevlüt Gündüz[1]

[1]*Gülşen Önal Private Education Center, Ministry of National Education*

ARTICLE INFO

Article History:
Received 03.02.2015
Received in revised form 06.05.2015
Accepted 30.05.2015
Available online 30.06.2015

ABSTRACT

The ultimate aim of this study is to elicit the opinions of primary school teachers on how to teach values. In this study, phenomenological approach methods (science subjects) from qualitative research are used. This research has been conducted with the participation of 312 classroom teachers working in Isparta in the 2014-2015 academic year. In this study, all data have been obtained with the "Semi-Structured Interview Form", which was developed by the researcher. Data were analyzed using content analysis technique which has an important place in qualitative research techniques. To primary school teacher's opinions, this classification about how to teach values is as follows: adopting the existing value (n=108), with humanistic ways (n=54), through social learning (n=34), through learning by real experience (n=28), by trying different teaching methods (n=28), through the conventional methods (n=25), giving a sample situation (n=21), and teaching values according to the principles of teaching (n=12). In conclusion, this study has showed that falling behind changes in our society which is changing and developing rapidly and teaching value in this respect will not be adequate.

© 2015 IOJES. All rights reserved

Keywords:
Value education, value education methods, primary school teacher

Extended Summary

Purpose

Research conducted has begun to gain importance with increasing emphasis on the Value Education. Many opinions have been proposed and many approaches have been used about how to do the value education. However, these approaches may be inadequate to teach certain values. In such cases, different methods of teaching may be needed. In this study, according to opinions of the primary school teachers, the use of different teaching methods needed on value teaching will be investigated as part of the concept of value of contemporary education in our constantly changing and developing society. The ultimate aim of this study is to elicit the opinions of primary school teachers on how to teach values.

Method

In this study, phenomenological approach methods (science subjects) from qualitative research are used. Phenomenological approach focuses on the fact that we are aware of science studies but we do not have an in-depth and detailed understanding. In this study, phenomenological method is preferred to reveal the perceptions of primary school teachers about how to do the teaching of values, too. This research has been conducted with the participation of 312 classroom teachers working in Isparta in the 2014-2015 academic year. In this study, all data have been obtained with the "Semi-Structured Interview Form" which was developed by the researcher. The researcher has tried to increase both the external credibility of research by reporting in detail and clearly, and the internal reliability of the research by trying to convince the reader with his own perspective of the result of research. The internal reliability of the research has been

[1]Corresponding author's address: Gülşen Önal Private Education, Isparta, Turkey
Telephone: +90507 5578114
e-mail: mevlutgunduz1981@hotmail.com
DOI: http://dx.doi.org/10.15345/iojes.2015.03.005

© 2015 International Online Journal of Educational Sciences (IOJES) is a publication of Educational Researches and Publications Association (ERPA)

significantly increased by giving some of the findings. Data were analyzed using content analysis technique which has an important place in qualitative research techniques. In content analysis, data have been analyzed in four stages. These are coding the data, the presence of the theme, the organization of the code and the theme, and the identification and interpretation of findings.

Result and Discussion

It will be difficult to deal with the rapid changes within today's society for a primary school teacher who adopts conventional sense and resists to change. Teacher himself who keeps up with this changing firstly teaches values by considering different aspects of this changing while injecting these values into students. While rapid changes occur in the field of education, falling behind in terms of information and values may be inadequate for achieving these goals. This study was composed by starting from the fact that methods on teaching values cannot be enough themselves and by considering needs of different methods and according to the ideas of primary school teachers, different method classification has been made in teaching values. To primary school teacher's opinions, this classification about how to teach value is as follows: adoption the existing value (n=108),with the humanistic ways (n=54), through the social learning (n=34), through the learning by real experience (n=28), by trying different teaching methods (n=28), through the conventional methods (n=25), giving a sample situation (n=21), and teaching values according to the principles of teaching (n=12). When the methods described in the foreground are considered, it shows that modern education sense and a concept which is learner-centred comes forward.

In humanist world where bullying, imposition, advising, and disciplining remain behind, the valuing and ignoring of children, accepting of each child deserving respect, and the view of each child's good and bad by innate have begun to gain importance. It is seen that teaching values has begun to gain importance without ignoring these facts and particularly by adopting these values firstly ourselves and by demonstrating humanism to child. In conclusion, to the opinions of primary school teachers, this study has showed that falling behind the changes in our society which is changing and developing rapidly and that teaching value in this respect will not be adequate. There is a need to use different methods which are ‘embracing the existing value' and 'the humanist way'. Indeed, we can say that it is necessary to give importance to different methods by starting from the fact that it is very easy to break a person's heart, but difficult to gain it back.

Sınıf Öğretmenlerinin Değerlerin Nasıl Öğretilebileceğine Dair Görüşleri

Mevlüt Gündüz[1]

[1]*Gülşen Önal Özel Eğitim Uygulama Merkezi, MEB*

MAKALE BİLGİ

Makale Tarihçesi:
Alındı 03.02.2015
Düzeltilmiş hali alındı 06.05.2015
Kabul edildi 30.05.2015
Çevrimiçi yayınlandı 30.06.2015

ÖZET

Bu çalışmanın temel amacı sınıf öğretmenlerinin değerlerin nasıl öğretilebileceği konusundaki görüşlerini ortaya çıkarmaktır. Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden fenomonolojik (olgu bilim) yaklaşım kullanılmıştır. Bu araştırma, 2014–2015 öğretim yılında, Isparta ilinde görev yapan toplam 312 sınıf öğretmeninin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada verilerin tamamı, araştırmacı tarafından geliştirilen "Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" ile elde edilmiştir. Veriler nitel araştırma tekniklerinde önemli bir yere sahip olan içerik analizi tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Sınıf öğretmenlerin düşüncelerine göre, değer öğretiminin nasıl yapılması gerektiğine yönelik yapılan sınıflama şu şekildedir: Var olan değeri benimseme (n=108), hümanist yollarla (n=54), sosyal öğrenme yoluyla (n=34), doğrudan doğruya yaparak yaşayarak elde edilen yaşantılarla (n=30), farklı öğretim yöntemleri deneyerek (n=28), geleneksel yöntemlerle (n=25), örnek bir durum vererek (n=21) ve öğretim ilkelerine (n=12) göre değerlerin öğretimidir. Sonuç olarak, bu çalışma göstermiştir ki değişen ve hızla ilerleyen günümüz toplumunda değişimin gerisinde kalmak ve bu anlayışa göre değer öğretimi yapmak çok da yeterli olmayacaktır.

© 2015 IOJES. Tüm hakları saklıdır

Anahtar Kelimeler:
Değer eğitimi, değer eğitimi yöntemleri, sınıf öğretmeni

Giriş

Toplumu bir arada tutan ve devamını sağlayan olguların başında değerler gelmektedir. Değer içinde birçok özelliği barındırdığı için sürekli merak konusu olmuştur. Özellikle de değerin duyuşsal boyutu son zamanlarda yapılan araştırmalarda aydınlatılmaya çalışılmaktadır. Değer eğitimine verilen önemin artmasıyla birlikte yapılan araştırmalarda bir artış olduğu görülmektedir (Özsoy, 2007). Son zamanlarda daha çok değer eğitimi, ahlâk eğitimi, vatandaşlık eğitimi, etik, değerleri sınıflama, empati geliştirme, cinsellik eğitimi, uyuşturucu eğitimi ve din eğitimi alanlarında konuların öne çıktığı görülmektedir. Bu araştırmaların yanında son zamanlarda önem kazanan diğer bir konu da değerin nasıl öğretileceğidir. Değer öğretiminin nasıl yapılacağı konusunda birçok görüş öne sürülmüş ve pek çok yaklaşım kullanılmıştır.

Hooper (2003) değerler eğitiminde son zamanlarda sıkça karşılaştırılmış iki zıt görüş üzerine odaklanmıştır. Bunlardan *karakter eğitimine* göre; okullar, toplumsal değerlerin ve doğrudan eğitimle aşılanması onaylanmış değerlerin öğretiminde ders programlarıyla aktif olarak rol almalıdırlar. *Bilişsel gelişimciler* ise değerler veya ahlaki muhakemenin geliştirilmesini istemektedirler. Bu nedenle öğrencinin ahlaki yargılarını geliştiren ahlaki ikilemlerin kullanılması ve değerler açıklaması gibi öğretim metotları desteklenmelidir. Ziebert (2007)' e göre de değer aktarma (değer telkini), değerlerin açıklığa kavuşturulması, değer geliştirme (ahlaki muhakeme), değer iletişimi (değer analizi) olmak üzere dört değer eğitimi modeli vardır.

Kim Suh ve Traiger (1999) ve Doğanay (2007) değerler öğretiminde doğrudan veya dolaylı olarak kullanılabilecek farklı yaklaşımların olduğundan bahsetmektedirler. Bunlar, karakter eğitimi yaklaşımı, değerlerin gizli öğretimi (örtük program) yaklaşımı, değer aktarma (değerlerin doğrudan öğretimi) yaklaşımı, değer açıklama (değer belirginleştirme) yaklaşımı, ahlaki muhakeme (ahlaki ikilem/ahlaki gelişim) yaklaşımı, değerler analizi yaklaşımı ve eylem ve gözlem yoluyla öğrenme yaklaşımıdır.

Bu yaklaşımların bir kısmı değerlerin doğrudan öğretimini, bir kısmı da akıl yürütme, sorgulama ve yansıtıcı düşünme süreçlerine ağırlık vererek değerlerin bir düşünme ve karar verme süreci olarak kazandırılmasını öne çıkarmaktadır. Bu yaklaşımlardan bazıları sınıf içinde ders programlarının içinde etkinlik olarak yer alırken bir kısmı da okulun açık ve örtük tüm programını kapsamaktadır (Doğanay, 2006,

[2] Sorumlu yazarın adresi: Gülşen Önal Özel Eğitim Uygulama Merkezi, Isparta, Türkiye
Telefon: +90507 5578114
e-posta: mevlutgunduz1981@hotmail.com

s.266). Öğretim programlarında belirlenen değerler, geleneksel telkin yöntemiyle aktarılabileceği gibi değer açıklama yaklaşımı ile öğrencinin kendi değerlerinin farkına varması da sağlanabilir. Ayrıca öğrencinin değerleri anlamak ve değerinin sistematik analizini yapmak amacıyla ahlaki muhakeme ve değer analizi yaklaşımları da kullanılabilir. Şu an okullarımızda uygulanan ve literatürde değer öğretiminde kullanılan başlıca yaklaşımlar şunlardır:

Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı

Bu yaklaşım; yetişkinlerin, yetişmekte olan kuşağa, söz ve telkin yoluyla değerleri kazandırmasını ifade eder. Öncelikle değer belirlenmekte ve etkinlikler aracılığıyla değer kazandırılmaya çalışılmaktadır. (Akbaş, 2004; Doğanay, 2006; Ziebertz, 2007). İnsanlar tarih boyunca telkin, öğüt yöntemini kullanmıştır. Bu yaklaşımda "yeterince söyler ve gösterirseniz insanlar sonunda sizin istediğiniz gibi davranacaktır" varsayımı vardır. Veli ve öğretmenlerin "İyi bir kız böyle yapmaz. Çocuklar büyüklerine saygı gösterir." gibi sözleri telkin yönteminin kullanımına örnektir (Welton ve Mallan, 1999, s.137, akt: Akbaş, 2004, s. 71). Burada sözlü gelenek ve atasözü, fıkra, destan, ağıt, türkü gibi sözlü gelenek unsurları; aynı zamanda yazılan çok sayıda "Nasihatname" eserler dikkat çeker. Bu öykülerin anlatılması, diğer bireylerin davranışlarının ahlaki sorumluluğu konusunda düşünmelerini sağlar. Ancak öğrencilerin velileri tarafından çokça uygulanan bu yöntemin okulda öğretmen tarafından kısıtlı ders saatlerinde uygulanmasının uygun olmadığı, bu şekilde bir değer öğretiminin etkili ve kalıcı olmadığı vurgulanmaktadır (Akbaş, 2004, s. 71-72).

Değer Açıklama Yaklaşımı

Değer açıklama yönteminde grup tartışması, otobiyografi, görüşme rol oynama, düşünce kağıtları, açık uçlu sorular, alıntılama, öğrenci raporları vb. pek çok öğretim tekniği kullanılabilir (Bacanlı, 2006, s. 36-40). Değerleri belirginleştirme yaklaşımı 1960-1980'li yıllarda etkili olmuş bir öğretim yaklaşımıdır. Bu yaklaşımının öncülerinden Kirschenbaum da son zamanlarda bu görüşünü terk etmiştir (Dilmaç, 2007). Değer açıklama yaklaşımını benimseyen öğretmenler; özgür düşünceye saygı gösterir, grupla çalışmaya önem verir, belli değerleri empoze etmeden öğrencilerin kendi değerlerini açığa vurmalarını teşvik ederler (Doğanay, 2006, s.272). Değer açıklama yaklaşımı öğrencinin kişisel alanına girme tehlikesi, öğretmenin bir psikolojik danışman gibi hareket etmesi gereği, ahlaki ve ahlaki olmayan konuların ayrımında başarısızlık doğurabilmesi ve bütün değerlerin eşit doğrulukta olduğu varsayımından yola çıkıldığı gibi noktalar açısından eleştirilen bir yaklaşımdır (Akbaş, 2004, s. 75).

Değer açıklama yöntemi, bireyin değer tercihinin onayını ve değer tercihine saygılı hareket etmeyi içerir. Öğretmen, öğrencileri özgürce seçim yapmaya cesaretlendirmeli, alternatifler sunmalı, değer seçiminde yeni fırsatlar vermelidir (Seefeldt, 2004). Öğrencilere herhangi bir değeri dayatma ya da zorlama yapılmadan değer seçimleri üzerinde teşvik edilerek alternatifler üzerinde açıklamalar yapılmalıdır. Bu yaklaşımda; öğrenciler gözlemlenmeli, neden, nasıl sorusu sorulmalı, vereceği cevaplarda teşvik edilmeli, bireyin seçtiği değer ne olursa olsun ödüllendirilmelidir (Aktepe ve Aktepe, 2009).

Değer Analizi Yaklaşımı

Bacanlı'ya (2006) göre değer analiz yöntemi; öğrencilere, bir değer nesnesini belli bir şekilde değerlendirmeyi öğretmek, söz konusu değer nesnesi hakkında en akılcı yargıya ulaşmalarına yardım etmek, bazı değer nesneleri hakkında genel bir değer yargısını paylaşan bir grubun üyesi olunabileceğini öğretmek amacıyla kullanılır.

Bu yaklaşımın değer açıklama yaklaşımından farkı, öğrencilerden kendi değer yargılarını savunmalarını istemesidir. Ahlaki gelişim yaklaşımından farklı olarak da bu yaklaşımın kişisel ahlaki ikilemden ziyade, öncelikli olarak sosyal konuları içermiş olmasıdır. Sosyal Bilgiler öğretimi için oldukça kullanışlı bir yöntem olan değer analizi yaklaşımı, öğrencileri mantıksal ve objektif araştırmalara, tartışmalara cesaretlendirir (Huitt, 2004). Değer analizi yaklaşımında değer soruları üzerinde duygusal olmadan akılcı, mantıklı ve sistematik bir şekilde değerlendirme yapılmaktadır. Örnek olaylar ve bunlar üzerinde problem çözme becerilerinin uygulanması süreci söz konusudur (Akbaş, 2004).

Ahlaki Muhakeme Yaklaşımı (İkilem)

Kohlberg (1985) tarafından geliştirilen bu yaklaşımda amaç, öğrencilere verilen ahlaki ikilem içeren hikâyelerle onların ahlaki yargılarını ortaya çıkarmaktır (akt: Akbaş, 2004, s.100). Ancak yapılacak

etkinliklerde öğrencilerin yaş farklılıkları ve değer yargılarının göz önüne alınması gerekmektedir. Bu yöntemde ortaya çıkan çözümden ziyade, neden o çözüme ulaşıldığı önemlidir (Şen, 2007, s.19). Naylor ve Diem'e (1987) göre; Kohlberg ahlaki gelişmenin "geleneksel öncesi, geleneksel ve geleneksel ötesi" olarak üç düzeyde incelenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Her birinin iki dönemi içerisinde barındırdığı bu düzeyler şunlardır (akt: Dönmez ve Yazıcı, 2008, s.227-228):

Gelenek öncesi düzey (4-10 yaş), otoritenin gücü göz önüne alınarak oluşmuş değerlere ya da hareketlerin sonuçlarına (ödül ceza karşılıklı çıkarlar) dayalı ahlaki yargıları içerir. Geleneksel düzeyde (10-18 yaş), ahlaki yargılar diğerlerine sadakat düşüncesi göz önüne alınarak temellendirilir. Gelenek ötesi düzeyde (18 ve sonrası yaşlar) ise ahlaki yargılara temel olan prensipler grupların otoritelerinin ötesine geçer. Evrensel değerlerle uyumlu değer yargıları benimsenmektedir.

Değer öğretimi literatüründe bu yöntemler daha çok bilinmekle beraber, yine kullanılmakta olan eylem öğrenme (Huitt, 2004) ve gözlem yoluyla öğrenme (Kirschenbaum, 1995) yöntemleri de ön plana çıkmaktadır. Ancak bazı durumlarda öğretilmek istenen değerde bu yöntemler yetersiz kalabilmektedir. Değerlerin öğretiminde ise alışılmış öğretim metotlarıyla birlikte istenilen sonuçlara götürecek daha gelişmiş öğretim metotlarına ihtiyaç duyulmaktadır (Hossain ve Marinova,2004, s.5).

Böyle durumlarda yeni öğretim yöntemlerine ihtiyaç duyulur. Bu çalışmada sınıf öğretmenlerinin önerilerine göre, sürekli değişen ve gelişen toplumumuzda çağdaş eğitim anlayışının gereği olarak değer öğretiminde ihtiyaç duyulan yeni öğretim yöntemlerinin kullanımı araştırılacaktır.

Araştırmanın Amacı

Değere verilen önemin gün geçtikçe toplumumuzda önem kazanmaya başlamasıyla, değerlerin niçin, nasıl, nerede öğretilmesi gerektiği gibi sorular sorulmaya başlanmıştır. Bu soruların en önemlisi değerin nasıl öğretilmesi gerektiğidir. Bu çalışmada değerin farklı bileşenlerden (kültür, yetişme tarzı, cinsiyet, eğitim seviyesi, sosyo-ekonomik düzey vs.) oluştuğu gerçeğiyle (Astill, Feather ve Keeves, 2002) değer öğretiminde her zaman yeni yöntemlere ihtiyaç duyulduğu düşünülmüştür. Toplumsal yaşam içinde değerlerin önemli özellikleri ve bu özelliklere bağlı olarak yerine getirdiği çeşitli işlevleri vardır (Aydın, 2011, s. 40).

Dolayısıyla bu çalışmanın amacı, sınıf öğretmenlerinin değerlerin nasıl öğretilebileceği konusundaki görüşlerini ortaya çıkarmak ve bu konuda yapılacak diğer çalışmalara temel oluşturmaktır.

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden fenomonolojik (olgu bilim) yaklaşım kullanılmıştır. Olgu bilim çalışmaları, farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanır. Bireyler aynı dünyada ve ortamda yetişmesine rağmen, aynı olayları farklı şekilde anlamakta ve yorumlamaktadır. Fenomonolojik araştırmalar, insanların yaşadıkları evren içinde karşılaştıkları fenomenlerle ilgili olarak ne algıladıkları, ne anladıkları ve deneyimlerinin neler olduğu ile ilgilenir. Fenomonolojik araştırmanın amacı, insanların bir fenomenin belirli bir yönünü tecrübe etmede, yorumlamada, anlamada veya kavramsallaştırmada ortaya koydukları farklı yolları tanımlamaktır (Büyüköztürk ve diğ., 2011; Çepni, 2010; Ashworth ve Lucas, 1998). Bu çalışmada da sınıf öğretmenlerin değer öğretiminin nasıl yapılacağıyla ilgili algılarını ortaya koyabilmek için fenemonolojik yöntem tercih edilmiştir.

Çalışma Grubu

Bu araştırma, 2014–2015 öğretim yılında, Isparta ilinde görev yapan toplam 312 sınıf öğretmeninin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma evreni çok geniş olduğundan (n=1352) örneklem alma yoluna gidilmiştir. Örneklem belirlenirken seçkisiz örneklem kullanılmıştır. Basit seçkisiz örneklem yönteminde tüm birimler, örneğe seçilmek için eşit şansa sahiptir. Bununla birlikte seçkisiz örnekleme yöntemlerinin temsili sağlamada diğer örnekleme yöntemlerinden daha güçlü ve örneklemin evreni temsil etme gücü daha yüksektir (Büyüköztürk ve diğ., 2011).

Araştırmada gönüllülük esas alınmış ve katılımcıların kimlikleri gizli tutulmuştur. Katılımcıların kıdemi, yaşları ve okuttuğu sınıflar çeşitlilik göstermektedir. Yıldırım ve Şimşek (2011)'e göre araştırmacının, araştırmada veri kaynağı olan bireyleri yeterince tanımlaması, araştırmanın dış güvenirliğini artıran bir önlemdir. Katılımcılara ait kişisel bilgiler ayrıntılı olarak Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların kişisel özellikleri

Cinsiyet	Erkek		Kadın	
	184		128	
Yerleşke	İl Merkezi		İlçe	
	212		100	
Kıdem	0-5 yıl	6-10 yıl	11-15 yıl	16 ve üstü yıl
	41	48	96	127
Okuttuğu Sınıf	1. sınıf	2. sınıf	3. sınıf	4. sınıf
	67	58	102	85

Verilerin Toplanması

Araştırmada verilerin tamamı, "yarı yapılandırılmış görüşme formu" ile elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği sahip olduğu belirli düzeyde standartlık ve aynı zamanda esneklik nedeni ile eğitim bilim araştırmalarında daha uygun bir teknik görünümü vermektedir (Ekiz, 2003). Formun hazırlanmasında öncelikle ilgili literatür taranmış, elde edilen bilgiler doğrultusunda ön uygulama amaçlı görüşme soruları ortaya çıkarılmıştır. Forma yönelik olarak beş öğretim üyesinden görüş alınmış, ardından 30 kişi ile ön deneme gerçekleştirilmiş, sonuçta 3 sorudan ikisi çıkartılmıştır. Geriye kalan bir soruda, *"öğrencilerime okulda değer eğitimi yaparken……yöntemini kullanıyorum. Çünkü bu yöntemin……açıdan faydalı olduğuna inanıyorum."* şeklindeki formata dönüştürülerek öğretmenlerin doldurmaları istenmiştir..

Nitel araştırmada güvenilirlik önemli ve zor bir husustur. Nicel araştırmalarda olduğu gibi sayısal verilerle belirtmekte zorluk çekilebilir. Bu bağlamda güvenirliği artırmak için kullanılan stratejinin nasıl kullanıldığının belirgin halde verilmesi ve bu şekilde diğer araştırmacıların da bu stratejiyi benzer bir biçimde kullanabilmesine olanak tanıması öngörülmüştür (Silverman, 2000; Yıldırım ve Şimşek, 2005). Araştırmacı izlediği aşamaları ayrıntılı ve açık bir biçimde rapor ederek araştırmanın dış güvenilirliğini; araştırma sonuçlarını kendi bakış açısıyla okuyucuyu ikna etme çabası güderek ve bulguların bir kısmını aynen vererek de araştırmanın iç güvenilirliğini önemli ölçüde arttırmıştır (Türnüklü, 2001; Robson, 1999).

Verilerin Analizi

Veriler nitel araştırma tekniklerinde önemli bir yere sahip olan içerik analizi tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. İçerik analizinde amaç, toplanan verileri sunabilmek için kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizinde veriler dört aşamada analiz edilmiştir. Bunlar; verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanmasıdır. Verilerin kodlanması aşamasında araştırmacı elde ettiği verileri inceleyerek anlamlı bölümlere ayırmaya ve her bölümün kavramsal olarak ne anlam ifade ettiğini bulmaya çalışmıştır. Temaların bulunması aşamasında, önce kodlar bir araya getirilmiş ve incelenmiştir. Kodlar arasındaki ortak yönler bulunmaya çalışılmıştır. Daha sonra kodlar kategorize edilmiş ve toplanan verileri düzenlemek için bir sistem oluşturulmuştur. Son aşamada ise bu sisteme göre elde edilen veriler yorumlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2011)

Bulgular

Sınıf öğretmenlerinin düşüncelerine göre değer öğretiminde kullanılan yöntemleri ortaya çıkarmak amacıyla yapılan birebir görüşmelerin temel alındığı bu çalışmada şu bulgulara ulaşılmıştır:

Tablo 2. Sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre değer öğretiminde kullanılması önerilen yöntemlerin sınıflaması

Öğretim Yöntemi	Frekans
Var olan değeri benimseyerek	108
Hümanist yollarla (İnsancıl)	54
Sosyal öğrenme yoluyla	34
Doğrudan doğruya yaparak yaşayarak elde edilen yaşantılarla	30
Farklı öğretim yöntemleri deneyerek	28
Geleneksel yöntemlerle	25
Örnek bir durum vererek	21
Öğretim ilkelerine göre	12

Tablo 2'de sınıf öğretmenlerinin düşüncelerine göre değer öğretimi yöntemlerinin kategorik haline yer verilmiştir. Görüldüğü gibi artık değer öğretiminde yeni anlayışlar benimsenmektedir. Değer öğretiminde kullanılan bazı geleneksel yöntemlerin hala kullanıldığı da görülmektedir. Değer algısı çok değişken bir yapıya sahip olduğu için yeni durumlar ve farklı zamanlarda değişik yöntemlere ihtiyaç duyulabilmektedir. Değer öğretiminde en fazla kullanılan yöntemin *var olan değeri benimseme* (n=108) ve *hümanist yollarla değer öğretme* (n=54) olması, değere yüklenen anlamın ve öğretme şeklinin değişmesi gerektiğine dair yorumları beraberinde getirmektedir.

Tablo 3. Değerlerin 'var olan değeri benimseyerek öğretilmesi' yöntemine yönelik bulgular

Öğretilme yöntemi	Frekans
Hoşgörülü	31
Saygıyla	21
Dürüstçe	14
Şefkatle	12
Sabırla	10
Sevgiyle	9
Nazikçe	6
Sevdirerek	4
Empati kurarak	1

Tablo 3'te değerlerin 'var olan değeri benimseyerek öğretilmesi' yöntemine yönelik frekans sayıları verilmiştir. Toplamda 108 sınıf öğretmeninin düşüncesiyle gruplandırılan var olan değeri benimseme yöntemi içinde en fazla hoşgörü (n=31) ve saygı (n=21) yer almaktadır. Bu durum aslında bize şunu göstermektedir. Öğretmen değeri öğretirken kendinde var olan belki de en önemli iki değeri (hoşgörü ve saygı) kendisi yeterince benimsemezse onu öğretmesi ve öğrencileri etkilemesi çok da kolay olmayacaktır. (Huitt, 2004; Sims, 2003; Stanley, 1983) Hoşgörüden yoksun ve diğer insanlara saygı duymayan bir kişinin bu değerleri çocuklara öğretirken kullanacağı yöntemin aslında çok da önemi yoktur.

Yine burada çocuklara değer öğretimi yöntemlerinin tespit edilmesi kadar değeri öğretecek kişinin bu değere ne kadar sahip olduğu da zihni kurcalayan sorulardandır. Sınıf öğretmenlerinin verdiği cevaplara göre, diğer değerlere baktığımızda da yine benzer yorumlarla karşılaşacağız. Dürüst olmayan kişinin dürüstlüğü öğretmesi ne kadar zor olacaksa sabırlı olmayan kişinin sabrı öğretmesi de o kadar zor olacaktır. Zira öğretilecek değere öncelikle öğretmenin sahip olması gerekmektedir.

Tablo 4'te değerlerin 'hümanist yollarla öğretilmesi' yöntemine yönelik frekans sayılarına yer verilmiştir. Toplamda 54 sınıf öğretmeninin düşüncesiyle gruplandırılan tabloda en fazla peygamber efendimizin hayatını inceleyerek (n=21) ve örnek insanları model alarak (n=11) cevapları ortaya çıkmıştır. Sınıf öğretmenleri tarafından en fazla var olan değeri benimseme ve hümanist yollarla öğretme yöntemi benimsenmişti. Aslında bu iki yöntemin birbirini tamamlayan iki bileşen olduğunu söyleyebiliriz. Değeri öğretecek kişinin var olan değeri benimsemeden hümanist olması da çok fazla söz konusu değildir. Çünkü değerlerimizi kaybetmeye başladığımız ve insanların birbirine tahammülünün kalmadığı bir toplumda

insana değer veren, insanı olduğu gibi kabul eden, insanın özünün iyi olduğunu düşünen hümanist (insancıl) anlayışa çok fazla ihtiyacımız vardır (Fernandes, 1999; Akbaş, 2004; Huitt, 2004; MEB, 2005)

Tablo 4. Değerlerin 'hümanist (insancıl) yollarla öğretilmesi' yöntemine yönelik bulgular

Öğretilme yöntemi	Frekans
Peygamberin hayatını inceleyerek	21
Örnek insanları model alarak	11
Güzel sözlerle	6
Ödül vererek	6
Bilinçli	4
Baskı kurulmadan	3
Nefret ettirilmeden	2
Öğretildiği hissettirilmeden	1

Hümanist kuram denildiğinde aklımıza ilk olarak Hz. Muhammed, Mevlana ve Yunus Emre gelmektedir. Onların sözlerinin değer öğretiminde bir yöntem olarak kullanılması ve bu anlayışın benimsenmesi faydalı olabilecektir. Değer öğretiminin etkili olabilmesi için bu isimlerin insana ve değere bakış açısının referans olarak alınması gerekir. İnsana değer vermeyen, insanı sevmeyen, bunun yararına inanmayan, değerin öğretilmesinde insanlığa etki etmiş kişileri incelemeyen bir öğreticinin değeri öğretmede zorlanacağı söylenebilir.

Tablo 5. Değerlerin 'sosyal öğrenme yoluyla öğretilmesi' yöntemine yönelik bulgular

Öğretilme yöntemi	Frekans
Model olarak	13
Örnek olarak	9
Davranışlarla	8
Doğrusunu göstererek	3
Hal ve hareketlerle	1

Tablo 5'te değerlerin 'sosyal öğrenme yoluyla öğretilmesi' yöntemine yönelik frekans sayıları gösterilmiştir. Toplamda 34 sınıf öğretmeninin düşüncesiyle gruplandırılan tabloda en fazla model (n=13) ve örnek olarak (n=9) cevapları karşımıza çıkmaktadır. Tablodaki tüm maddelerin aslında sosyal öğrenme ile alakalı olduğu görülmektedir. Bir öğrenme kuramı olan Bandura'nın sosyal-bilişsel kuramı bir öğretim yöntemi olarak zaten eğitim bilimlerinde kullanılmaktadır. Değer öğretiminde öğretici pozisyonundaki kişinin gerekli değerlerle donatıldığı durumda öğrencinin de bu kişiyi model alarak o değerleri içselleştirmesi gayet kolay olacaktır (Can, 2008; MEB, 2005; Kirschenbaum, 1995)

İlkokul dönemi, öğretmenlerin öğrenciler üzerinde en fazla etki bıraktıkları dönemdir. Bu durumdan hareketle öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Öncelikle istenilen değerlere sahip olması gereken öğretmen, öğrencisinin de kendisine bakış açısını fırsat bilerek değerleri aktarabilir. İlkokul döneminde çocuklar aileden aldıkları değer eğitiminin üstüne bir şeyler konulması için çok müsait durumdadırlar. Öğretmenlerin de güzel ahlakını ve bilinçli davranışlarını örnek olarak öğretmesi için uygun bir zamandır.

Tablo 6'da değerlerin 'doğrudan doğruya yaparak yaşayarak elde edilen yaşantılarla öğretilmesi' yöntemine yönelik frekans sayıları verilmiştir. Toplamda 30 sınıf öğretmeninin düşüncesiyle gruplandırılan tabloda en fazla yaşamın içine sokularak (n=9) ve kendi öğrenmesi yoluyla (n=5) cevapları ortaya çıkmaktadır. Çağdaş eğitim sisteminde öğrenci merkezli eğitim anlayışı benimsenmiştir. Değerlerin öğretiminde de öğretmen merkezli anlayışlardan öğrenci merkezli anlayışa doğru bir gidişatın söz konusu olduğu düşünülebilir. Nitekim öğrenci katılımının olmadığı bir eğitim ortamında, bilgi öğretmede zorlandığımız gibi değer öğretiminde de zorluklar yaşayabiliriz.

Tablo 6. Değerlerin 'doğrudan doğruya yaparak yaşayarak elde edilen yaşantılarla öğretilmesi' yöntemine yönelik bulgular

Öğretilme yöntemi	Frekans
Yaşamın içine sokularak	9
Kendi öğrenmesi yoluyla	5
Etkileşimle	3
Uygulamalı	3
Yaşayarak	3
Yaşatarak	2
Sezdirerek	2
Sürekli	1
Olayın içine direkt girerek	1
İş başında eğitim	1

Öğrenmenin anlamlı ve kalıcı olması için yaparak yaşayarak öğrenme ortamlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Çağdaş eğitim sistemini benimsemiş olan öğretmen, değerleri öğretirken bu anlayıştan yola çıkarak uygun ortamlar oluşturabilir. Son zamanlarda bu tarz araştırmalar da yapılmaya başlanmıştır (Gündüz, 2014). Proje, problem çözme gibi öğrenci merkezli yöntemler sayesinde öğrencilere yaparak yaşayarak öğrenme fırsatları sunup bu yöntemlerin içine de kazandırmak istediğimiz değer algılarını koyabiliriz (Stanley, 1983; Sims, 2003; Huitt, 2004).

Tablo 7. Değerlerin 'farklı öğretim yöntemleri deneyerek öğretilmesi' yöntemine yönelik bulgular

Öğretilme yöntemi	Frekans
Oyunla	10
Masalla	6
Dramayla	4
Müzikle	3
Konuşma halkası	2
Beyin fırtınası	1
Her yöntem denenerek	1
Deneme yanılma	1

Tablo 7'de değerlerin 'farklı öğretim yöntemleri deneyerek öğretilmesi' yöntemine yönelik frekans sayıları gösterilmiştir. 28 sınıf öğretmeninin düşüncesiyle gruplandırılan tabloda en fazla oyunla (n=10) ve masalla (n=6) yer almaktadır. İlkokul öğrencilerinin içinde bulundukları gelişim dönemi dikkate alındığında, bu dönem oyun döneminin devam ettiği ve eğlence, mizah algısının oluşmaya başladığı dönemdir. Bu dönemde çocuklara öğretilecek değerler, doğrudan aktarma şeklinde değil de çocuğun dünyasına hitap eden ve onu mutlu eden şeyleri iyi belirleyerek bütün halinde sunulmalıdır. Ne kadar uğraşsak da veremeyeceğimiz bazı değerleri eğitsel oyunlarla, masal ve drama gibi yöntemlerle daha kolay verebiliriz (Kirschenbaum, 1995).

Bu bağlamda öğretmenin, öğreteceği değerlerle ilgili eğitsel oyun ve masalları doğru tespit etmesi gerekir. Çocukları iyi tanıyarak onların hoşuna giden durumlar yaratan öğretmen, değeri çocuğa uygun hale getirecek ve içinde bulunduğu dönemin özelliği gereği de daha kolay etki bırakacaktır.

Tablo 8. Değerlerin 'geleneksel yöntemlerle öğretilmesi' yöntemine yönelik bulgular

Öğretilme yöntemi	Frekans
Baskıyla	2
Otoriteyle	1
Kitapla	1
Ceza vererek	1
Anlatarak	1
Bilgi vererek	1
Konuşarak	1
Aktararak	1
Nasihatle	1
Olduğu gibi	1
Öğütle	1
Sohbetle	1
Göstererek	1
Usulüne göre	1
Kendi kültüründen bahsederek	1
Kültür araştırılarak	1
Aşılayarak	1
Örnek vererek	1
Uzmandan eğitim alarak	1
Ehil kişiler tarafından	1
Disiplinle	1
Yanlışları düzelterek	1
Önemi vurgulayarak	1
Osmanlı devletindeki gibi	1

Tablo 8'de değerlerin 'geleneksel yöntemlerle öğretilmesi' yöntemine yönelik frekans sayıları görülmektedir. 25 sınıf öğretmeninin düşüncesiyle gruplandırılan tabloda ön plana çıkan herhangi bir madde olmamıştır. Sınıf öğretmenleri tarafından ifade edilen maddelere baktığımızda, bazı öğretmenlerin öğretmen merkezli değer öğretimi anlayışının devam etmesi gerektiğine inandığını görmekteyiz. Öğretmenin merkezde olduğu değer öğretimi anlayışında yeri geldiğinde baskıya, otoriteye, cezaya, nasihate, disipline, hatayı düzeltme anlayışına başvurabileceğine inanılmaktadır (Suh & Traiger, 1999; Leming, 1999; Naylor ve Diem, 1987; Fernandes, 1999; Akbaş, 2004; Dilmaç, 2007). Çağdaş eğitim anlayışında hümanist ve öğrenciyi merkeze alan değer algısının ön plana çıkmaya başladığı günümüzde bu tarz düşüncelerin az kişi tarafından dile getirilmesi de oldukça manidardır.

Tablo 9. Değerlerin 'örnek bir durum vererek öğretilmesi' yöntemine yönelik bulgular

Öğretilme yöntemi	Frekans
Sebep sonuç şeklinde	9
İbretlik hadiselerle	5
Zıt örnekler vererek	3
İyi ve kötüye dikkat çekerek	3
Düşündürerek	1

Tablo 9'da değerlerin 'örnek bir durum vererek öğretilmesi' yöntemine yönelik frekans sayıları yer almaktadır. 21 sınıf öğretmeninin düşüncesiyle gruplandırılan tabloda en fazla sebep sonuç şeklinde (n=9) öğretilmesi benimsenmiştir. Tüm sınıf öğretmenleri içerisinde önemli bir yer teşkil etmese de birkaç sınıf öğretmeni değerlerin çocuklara geleneksel yöntemlerle verilmesi gerektiğine inanmaktadır. Bir dönem değer öğretiminde önemli bir yeri olan bu yöntemin son zamanlarda çağdaş eğitim anlayışı ve öğrenci merkezli

eğitim görüşünün ağırlık kazanmaya başlamasıyla birlikte günümüz toplumunda artık çok öne çıkan bir yöntem değildir. Ancak öğrencilere değer kazandırılırken zaman zaman olayların sebep ve sonuçlarını analiz etmeleri için de fırsat verilebilir (Halstead ve Taylor, 2000; Çiftçi, 2003; Selçuk, 2005; Doğanay, 2007)

Tablo 10. Değerlerin 'öğretim ilkelerine göre öğretilmesi' yöntemine yönelik bulgular

Öğretilme yöntemi	Frekans
Belli bir sistemle	6
Yavaş yavaş	3
Basitten karmaşığa	2
Somuttan soyuta	1

Tablo 10'da değerlerin 'öğretim ilkelerine göre öğretilmesi' yöntemine yönelik frekans sayıları gösterilmiştir. 12 sınıf öğretmeninin düşüncesiyle gruplandırılan tabloda en fazla belli bir sistemle öğretilmesi (n=6) gerektiği görülmektedir. Öğretim ilkelerini ayrı bir yöntem olarak değil, diğer yöntemlerin içinde zaten kullanılan bir yöntem olarak da düşünebiliriz.

Çünkü hangi yöntemi kullanırsak kullanalım çocuklara o değeri belli bir düzene göre, çocuğun seviyesini göz önünde bulundurarak değeri en somut ve basit hale getirerek vermek gerekir. Yoksa çocuğun değeri özümsemesi ve davranışlarına yansıtması zaten çok zor olacaktır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Değer eğitimi ve öğretimine verilen değerin her geçen gün önem kazanmaya başladığı toplumumuzda, değere bakış açısı da dolaylı olarak değişmeye başlamıştır. Ailede temeli atılan değer öğretiminin diğer önemli bir boyutu da okul ortamıdır (Turan ve Aktan, 2008). Bu bağlamda okulda başta sınıf öğretmenleri olmak üzere tüm öğretmenlere değer öğretiminde önemli görevler düşmektedir (Akyüz, 1991; Suh ve Traiger,1999; Rowe,2004; Davidson, 2005, Lovat, 2009; Clement, 2009). Sınıf öğretmeni çocuğun içinde bulunduğu gelişim döneminin özelliği gereği en çok etkilendiği kişidir (Maslovaty, 2003). Yeri geldiğinde ebeveyni tarafından yaptırılamayan bazı şeyler sınıf öğretmeni tarafından çok çabuk yaptırılabilmektedir. Bu özelliğinden dolayı sınıf öğretmenlerine önemli görevler düşmektedir (İşcan Demirhan, 2007).

Bu görevlerden birisi de çocuğa örnek olabilecek kişilik yapısına (Akbaş, 2009) ve çocuğu olumlu yönde etkileyebilecek değer algısına sahip olmaktır (Halstead ve Taylor, 2000). Kendisi yeterince değeri benimsememiş ve bu değerleri bünyesinde barındırmayan bir sınıf öğretmeninin öğrencilerine değerleri sağlıklı öğretmesi de beklenemez. Hala geleneksel anlayışı benimseyen ve değişime direnç gösteren bir sınıf öğretmeninin günümüz toplumundaki hızlı değişimlerle baş etmesi de zor olacaktır. Oysaki yansıtıcı düşünen ve çağın gerekliliklerini öğrencilerinden önce takip eden bir sınıf öğretmeni ise değişimi yakalayacaktır. Bu değişime önce kendisi ayak uyduran sınıf öğretmeni, öğrencilerine değerleri aşılarken bu değişimin farklı yönlerini göz önünde bulundurarak o yönde değer öğretimi yapacaktır (Bryk ve Schneider, 2002). Dünyada özellikle çağdaş eğitim alanında hızlı değişimler yaşanırken hem bilgi anlamında hem de değer anlamında geride kalmak amaçlara ulaşmada yetersiz kalabilir.

Bu araştırma, günümüz dünyasında değer öğretimine yönelik literatürde var olan yöntemlerin yeterli olamayacağı gerçeğinden hareketle yeni yöntemlere ihtiyaç duyulabileceği gerçeği göz önünde bulundurularak yapılmış ve sınıf öğretmenlerinin düşüncelerine göre yeni bir değer öğretimi yöntem sınıflaması yapılmıştır. Sınıf öğretmenlerin düşüncelerine göre, değer öğretiminin nasıl yapılması gerektiğine yönelik yapılan sınıflama şu şekildedir:

Var olan değeri benimseme (n=108), hümanist yollarla (n=54), sosyal öğrenme yoluyla (n=34), doğrudan doğruya yaparak yaşayarak elde edilen yaşantılarla (n=30), farklı öğretim yöntemleri deneyerek (n=28), geleneksel yöntemlerle (n=25), örnek bir durum vererek (n=21) ve öğretim ilkelerine (n=12) göre değerlerin öğretimidir. En çok ön plana çıkan iki yönteme baktığımızda çağdaş eğitim anlayışı ve öğrenci merkezli bir algının ön plana çıktığını göstermektedir. Bu durumda, her alanda olduğu gibi değer öğretimi alanında da değişimi zorunlu kılmaktadır. Şu gerçektir ki kendisi dürüst olmayan bir kişinin karşı tarafa dürüst olmayı

öğretmesi de çok zordur. Yine çocuğa saygı öğretmek istiyorsak bunu zorlayarak veya ona dolaylı yollarla hissettirmeye çalışmaktansa çocuğa saygı duyarak ona bu değeri çok güzel aşılayabiliriz.

Zorbalığın, dayatmanın, öğüt vermenin, disipline etmenin geride kaldığı çocuğa değer vermenin, çocuğu önemsemenin, her çocuğun saygıyı hak ettiği anlayışının benimsendiği, her çocuğun doğuştan iyi ve biricik doğduğu görüşü önem kazanmaya başlamıştır. Değer öğretimi yaparken de bu gerçekleri göz ardı etmeden ve özelliklede önce kendimizde bu değerleri benimseyerek çocuğa hümanist tavırlar sergileyerek değer öğretimi yapmanın önem kazanmaya başladığı görülmektedir.

Sonuç olarak bu çalışma göstermiştir ki değişen ve hızla ilerleyen günümüz toplumunda değer öğretiminde yeni yöntemlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun için başta 'var olan değeri benimseme' ve 'hümanist yollarla' yeni yöntemlerin kullanılmasına ihtiyaç vardır. Nitekim değer öğretimi anlayışında insanı kırmanın çok kolay ama kazanmanın da bir o kadar zor olduğu gerçeğinden hareketle yeni yöntemlerin önemsenmesi gerektiğini söyleyebiliriz.

Öneriler

- Öğretmenlere, değerlerin öğretilmesi ve önemine yönelik farkındalık duygusu yaratabilmek için eğitici seminerler verilmelidir.
- Öğretmenler de değer öğretimi konusunda kendilerini sürekli güncellemeli ve elde ettiği yeni bilgileri derste duyuşsal ağırlıklı yöntemler kullanarak yansıtmalıdır.
- Değerler eğitimi ile ilgili yapılan sempozyum ve kongrelere öğretmenlerinde katılması desteklenmelidir.
- Öğretmenlerin değer öğretimine yönelik sosyal projelerde yer alması için MEB ve Sivil Toplum Kuruluşları arasında işbirliği yapılmalıdır.
- Değer öğretimine yönelik ilkokulda ayrı bir ders okutularak konunun önemine dikkat çekilmelidir.

Kaynaklar

Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretimi Bilim Dalı, Ankara

Akbaş, O. (2009). İlköğretim okullarında görevli branş öğretmenlerinin değer öğretimi yaparken kullandıkları etkinlikler: 2004 ve 2007 yıllarına ilişkin bir karşılaştırma, *Kastamonu Eğitim Dergisi*,17 (2), 403-414.

Aktepe, V. ve Aktepe, L. (2009). *Öğrencilerde iyilik yapma bilincini yerleştirmede kullanılacak metotlar ve öneriler*, I.Ulusal İyilik Sempozyumu, Elazığ: İl Milli Eğitim Müdürlüğü-Fırat Üniversitesi, 20-21 Haziran

Akyüz, H. (1991). *Eğitim sosyolojisinin temel kavram ve alanları üzerine bir araştırma*, Ankara: MEB Yayınları

Astill, B.R., Feather, N.T and Keeves, J.P. (2002). A multilevel analysis of the effects of parents, teachers and schools on student values, *Social Psychology Education*. 5, 345-363, doi: 10.1023/A:1020982517173

Asworth, P. and Lucas, U. (1998). "What is 'world' of phenomenography?", *Scandinavian Journal of Educational Research*, 42(4), 415-431, doi:10.1080/0031383980420407

Aydın, M.(2011). *Değerler işlevleri ve ahlak*, Eğitim Bir- Sen, 19, 39-45

Bacanlı, H. (2006). *Duyuşsal davranış eğitimi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

Bryk, A. and Schneider, B. (2002).*Trust in schools: A core resource for ımprovement*, New York: Russell Sage Foundation

Büyüköztürk, Ş. Çakmak K, E, Akgün, E. Ö., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*, Ankara: Pegem Akademi.

Can, Ö. (2008). "*Dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri"* Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Clement, N. (2009). Perspectives from research and practice in values education. In T. Lovat and R. Toomey (Eds.), *Values education and quality teaching* (pp. 13-26). Callaghan: Springer Science

Çepni, S. (2010). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*, Trabzon: Akademi Kitapevi.

Çiftçi, N. (2003). Kohlberg'in bilişsel ahlâk gelişimi teorisi: Ahlâk ve demokrasi eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi.* 1(1), 43–47.

Davidson, M. L. (2005). Harness the sun, channel the wind: The art and science of effective character education. In D. K. Lapsley and F. C. Power (Eds.), *Character psychology and character education* (pp. 18-35). Notre Dame: University of Notre Dame Press.

Dilmaç, B. (2007). *Bir grup Fen Lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması*, Yayımlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya

Doğanay, A. (2006). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi, C. Öztürk. (Ed.). *Değerler eğitimi* (s. 255-286*)* Ankara: Pegem A Yayınları

Doğanay, A. (2007). Değerler Eğitimi. C. Öztürk (Ed.). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırmacı bir yaklaşım.* (ss. 255-286). Ankara: Pegem-A Yayıncılık

Dönmez, C. ve Yazıcı, K. (2008). *T.C. inkılap tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretimi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

Ekiz, D.(2003). Eğitimde araştırma yöntem ve metotlarına giriş, Ankara: Anı Yayıncılık

Fernandes, L. (1999). *Value personalisation: A base for value education*. Retrieved from www.eric.ed.gov, ERİC Document: ED 434 880.

Gündüz, M. (2014). *İlköğretim 3. sınıf hayat bilgisi dersinde "sorumluluk" değerinin proje tabanlı öğrenme yaklaşımı ile öğretiminin akademik başarı ve tutuma etkisi*, Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Halstead, J.M. and Taylor, M.J.(2000). Learning and teaching about values: A review of recent research, *Cambridge Journal of Eucation*, 30(2), 169-202, doi: 10.1080/713657146

Hossain, A. and Marinova, D. (2004). *Values education: A foundation for sustainability.* Murdoch University: 13th Annual Teaching and Learning Forum. 9-10 February. Murdoch University. Retrieved from www.lsn.curtin.edu.au/TL/Forum/2004/Hossain/and/Marinova-val.html at 25 December 2014

Huitt, W. (2004). Values. Educational psychology interactive. Retrieved on 01 January 2015 from http://chiron.valdosta.edu/whuitt/col/affsys/ values.html

İşcan Demirhan, C. (2007). *İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği.* Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kim Suh, B. and Traiger, J. (1999). Teaching values through elementary socıal studies and literature curricula. *Education.* 119, (4). Retrieved on 21 July 2014 from http://www.questia.com.

Kirschenbaum, H. (1995). *100 ways to enhance values and morality in schools and youthsettings*. Boston: Allynand Bacon.

Leming, J. (1999). Teaching values in social studies education, past practices and current trends. Retrieved from http://www.usoe.k12.ut.us/curr/char_ed/fedproj/hist/teaching.html at 02 March 2014

Lovat, T. (2009). Values education and quality teaching: Two sides of the learning coin. In T. Lovat and R.Toomey (Eds.), *Values education and quality teaching* (pp. 1-12). Callaghan: Springer Science.

MEB. (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 6.-7. sınıflar öğretim programı ve kılavuzu*, Devlet Kitapları Müdürlüğü, Ankara.

Maslovaty, N. (2003). "The Placement of Moral Contents: Priorities and Stuctures of the Belief System of Teachers and High School Students", *Educational Research and Evaluation*, 9(1), 109-134, doi: 10.1076/edre.9.1.109.13548

Naylor, D. T. and Diem, R. (1987). *Elementary and middle school social studies*. New York: Random House

Özsoy, S. (2007). Değerlere dayalı bir ortam yaratmak eşittir daha iyi bir dünya yaratmak, *İlk Öğretmen Dergisi*, 14, 30–34

Robson, C. (1999). *Real world research.* Oxford: Blackwell.

Rowe, K.J. (2004). In good hands? The importance of teacher quality. *Educare News,* 149, 4–14.

Seefeldt, C. (2004). *Social studies forth he preschool/primary child*, Columbus: Pearson Merrill Prentice Hall

Selçuk, Z. (2005). *Gelişim ve öğrenme*, Ankara: Nobel Yay.

Silverman, D. (2000). *Doing qualitative research: A practical handbook.* London: Sage.

Sims, M. (2003). Value-based education for pre-service students in children and family studies. *Journal of Educational Enquiry*, 4 (1), 68-79.

Stanley, W. B. (1983). Training teachers to deal with values education: A critical look at social studies methods texts. *Social Studies*. 74 (6), 242-246.

Suh, B. K. and Traiger, J. (1999). Teaching values through elementary social studies and literature curricula, *Education*, 119(4), 723–727

Şen, Ü. (2007). *"Milli Eğitim Bakanlığının 2005 yılında tavsiye ettiği 100 temel eser yolunda Türkçe eğitiminde değerler öğretimi üzerine bir araştırma*", Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara

Turan, S ve Aktan, D. (2008). Okul hayatında var olan ve olması düşünülen sosyal değerler, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 227-259

Türnüklü, A. (2001). Eğitim bilim alanında aynı araştırma sorusunu yanıtlamak için farklı araştırma tekniklerinin birlikte kullanılması*, Eğitim ve Bilim*, 26/120, 8-13.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri,* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H.(2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayınevi

Ziebertz, H.G. (2007). Çok kültürlü bir toplumda değerler eğitimi modelleri. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Ş. Arslan ve M. Zengin (Eds.). *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*. İstanbul: DEM Yayınları